

ШЫНЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 227 (11124)

1979 чылдың сентябрь 29, суббота

1925 чылда үзөлдөттүнгөн

Өртү 2 көп.

ТӨРЭЭН ЧУРТУВУСТА

© **НОСТРОМА.** Бир киловатт-шак электронерия ажылдап үнүрениге олар чүр чуртталык Нострома ГРЭС-ти көзүктөп бир грамм азыктан. Инчангаш маат кампа аларының чыга алдынан хүдээлегин күөсүдүшкөн. Уруг-даа, биче-даа херекке камнала — кустомачыларны доону-дур. Оң ачыында бо коллектив беш чылдың эгезинден бээр чүс муң тонна мааттуу кампа алган.

© **НИЕВ.** «Электромаш» каттыжышында чарыш ажыктыг түндүктү берип турар. Беш чылдың эгезинден бээр оң коллектив пландап азыр ийи чүс компьютерни белеткөөн. Бо каттыжышынынын марказы электрон-санага машиналарны станоктарын технологтуг шутунар-биле башкарып илдейдилеп турар. Оң продукциянынын чеден атуу хүдээледик беш булчутугажы-биле демделеттинген.

© **САРАТОВ.** Областың свекачылары 20 муң гектар шөлдүт. Бо чыл берге-даа бол, гектардан-на амданыг даамдарын эртен чылдаа-амдан арбынын ап турар. Арзак районун «Кызыл туң» колхозу эң бедик — гектардан-на 250 центнер дүжүт алган.

Саратовчулар ам безин күрөнге тергини шынарлыг чүс муң ажыг тонна чыгар свеказын саткан. Ол дөргө эртен чылдын бо үезинде турганын дамы хей-дур.

ТАРААЖЫНЫ КҮС ДАЛАШТЫРЫП КЕЛГЕН

Ажаап алышыкын амылдары чурттуң күсү хөвүлдүрүмчүлүшкөн. СССР-ниң Төп статистика эргелениң сөөлү амылдарың буугаар алырга, тарааны болгаш тараа-бобы култураларың 109,7 миллион гектардан кескен. Кукуруза мында кир-бей турар. Кестинген шөл-паның 88 хуузу чеген.

Кескен шөлдерниң тарааның 93 хуузу бастырган.

Беш чылдың дөртүк чылыны тарааны дөш кол демисел ам Казахстаның, Алтайны, Сибириниң болгаш Южың Чөөл чүктүң күр чөргө-ринде калбарган — деп, Төп статистика эргелениң дың-надым тайылбырылышы, СССР-ниң Көдээ ажил-айлы министрствозунун тараа култураларың болгаш чөв ажилыңниң нийти айтырылы-рының талазы-биле Кол эрге-лининичи партиячыны бичире орадактын Ю. П. Баркоң чугаалаан. — Ажаап-бобуштуң байдалы таарымчазыг болгаш тараачыларга тарааларың дүргө кургаарын халдырган: Идиг турбуже Алтай край-ниң болгаш Омск обжастың чамдык районларың тараа-ажылы тарааларың кезири-ниң болгаш бастырылышың арааның үзүктеленишкенин бөлүгүр. Тургустунган таарымчазыг байдаларын ажил-лап турган, ол үзүктелениш-кини чок кылыр эргежөөк чугула.

Тараа-кыдыр-алыр күжүң-дө ажаалдап-урчутуп тур-лар. Ол ажилың күжүңүмү-дүр кукурузаның нийти шөл-лүвүн 86 хуузу — барың 85 муң гектарда чурткан.

Ажаап алышыкын амыл чугула участканың бир бө-лөк — техниктиг културалары-ның, ылангы тарымал тоор-руктуң шөл-дур. Сайбарды ажилдарың бодуружолер ажил-лачкылары-биле ажил-агый-лар коллективтериниң дем каттыштырылган чурттал-бак иштерин. Ол дем кат-тыштырылганын амыс со-руламы — гектар тарымал-дан-на эң хей дөш продук-цияны алыр ол. Одессаның чөв ажилыңны салгы сорулганы бүгүдөгү үлгер-чижек-тир — олар гектардан-на бир тонна тарымал тоор-рук үзүп алыр дөш демисел-жиң туралар. Молдавияда болгаш Украинада, Младгиди-Донец, Воронеж, Волгоград, Пен-зенск облустарда ажил-а-жеректер эң чокту тараар. Илчангаш Ростов болгаш Волго-град облустарың кезе ажил-агыйларын тарымал тоор-рукту ажаап алырыңа бол-жудаашканын бөлүгүр. Бо чөв-чөргө ажаап алышыкын ажилдарың темпелерин беш чылдың тергелерин амыс даарын окжидер, күрүдөгү да дериг-жерекелерин долу күчүңгө ажилдарың эргежөөк чугула деп турар.

Бүрүл култураларың төв ажилдарыңны кол күчүңгө-гейден. Оларны ажаап алырга колдуунда дооштунган, инчан-гаш ам чинге-тарааны, кыр-лыг-караны сайбарды арты-лап ажилдаары болгаш белет-көөр бодуружолерге сөөртү чөв-чөргө бирги элчегиниң со-руламы болу берген.

Картофель болгаш нога-ларын ажаап алырыңа үзүс дузаны ажил-агыйларга үлө-түр бодуружолерин болгаш туугуларын төлөкүчкелерин дээди өөргөдиге чөв-чөргө болгаш техникумдарың студенттери чөв-чөргө турар.

Колхозтар болгаш совхоз-тар дараазыңа кезе ажил-а-гый чылыңа белеткелди чө-рудүп, күзүн чөв-чөргө тара-ларын 34,2 миллион гектар-ны тарып, 49,2 миллион гек-тар ангыс чөв-чөргө айдан-ай.

(СЭТА-ның морр.).

АДА-ИЕНИНҢ ХУУДА ҮЛЕГЕРИ

ССРЭ Конституциязының 66-ты чүүлүнде мыңча деп бижээ: «ССРЭ хамаатылары уруглар кижизидилгезиниң дугайында сагыш салыр, оларны ниитилеге ажыктыг күш-ажылга белеткээр, социалисттиг ниитилелдин төлөпиг кежигүшнери кылдыр өстүрер хүлээлгелиг». Бистин чуртувуста уруглар дээш сагыш салышык оларны төртүнүр-биле эгелээр. Ажы-төлдү өстүрүп кижизидеринге бүгү-ле таарымчалыг байдаллар бисте тургустунган. Дыка хей уруглар ясли-садтарга өзүп дооругуп, оон школага өөренип кирип турарлар. Хей уругларды эг-бүлелерге уругларны азырап өстүреринге хереглээр пособилерни база тыпсып турар. Чангыс сөс-биле чугаалаарга уруглар кижизидилгезинге күрүнгөн, хей-ниитиниң киржилгезин кончуг улуг.

Совет эг-бүлө бүрүзү бистин ниитилелистин кезин. Элээди уругун амдыралыңа башкылары болгаш кижизидикчилери, дагдыкчылары болгаш өнүктүрү дөш кынар турбазы. Инчалза-даа баштайгы базамнар оон өг-бүлөзиге эгелээр. Инчангаш бичин хамаатыларын аажы-чанынын, мезу-шынарнын хевирлеттеринге өг-бүлөзи, ада-иези кончуг улуг рольдуг болур. «Киж болуру чажында» деп тыва улустуң үлөгер чугаазында кончуг чиге сөглээр. Уруглар кижизидилгезиниң талазы-биле ада-иелерниң хүдээле-харыс салганын ССРЭ Конституциясында хоойлужутканы оон бадыткалы болур.

Ада-ие бүрүзү-ле боттарың ажы-төлүн күш-ажылга ынак, амдыралды билер, билг-мергел-диг кижилер болурун күзээр. Уругларын шак ыңдыг төлөпиг хамаатылар болуруңа чүгле чангыс күзөөшкн эвес, харың ада-иени кижизидилгеге хууда үлөгер-чижек, өг-бүлөди ниити байдалы көскү рольду ойнаар ужуруг. Өг-бүлө кежигү-нери бот-боттарын билдишес, хүндүлөшпес, ажил-ишке кызымак эвес. Чүктүң чок, аразында эң-найырал чок болза, ажы-төлдүн кижизидилгезинге ол бүгү багай салдарлы болур. Ада-ие арагалаар болза, кижизидилге айтырын чотумчалыг шит-пирлээр бергедээр.

Маадыр-иелер, уруглар кижизидилгезиниң талазы-биле үлөгер-чижек өг-бүлелер, ада-иелер дугайында чагаалар редакцияга бо-ла келгилээр. Уруг-дарының эки кижизидилгези дээш оларга өөрүп четтиришкениң сөстерин бижип турар.

Өске уткалыг чагаалар база келгилээр. Ада-иениң арагалаарыңдан уруглары кичээл кылыр чай безин тыппас азы арагалаар алазы уругларын каргаш чоруй барган болур. Уругларын салым-хуу-зунун дугайында сагыш салыр туржук, оларын каапкаш, карак ажит чоруп каарларын дугайында база бижип турар. Чүгле ада-иелер эвес, өске-даа улуг кижилер элээди назылыгларга багай үлөгер-чижек көргүзүп тургулаан таварылгалар база бар. Шак ыңдыг таварылгаларын тус-тус чер-лерде хей-ниити организациялары кичээңгейге ап, чогуур хемчеглерин алыр ужуруг.

Эң-найыралдыг, ажилгыр, кежээ өг-бүлелерде ада-иелериниң төлөпиг салгакчылары өзүп олу-рар. Шак ыңдыг өг-бүлелер бисте чүс-чүс, бистин ниитилелдин социал болгаш мезу-шынар харыл-зааларының бүгү-ле талааларында илереттинген. Өг-бүлени быжыгларын, оон ат-алдарын үлөп көөрү кижилерин амы-хуузуңда херээ эвес, харың база бир чугула айтырыгыңнын бирээзи болур.

Ажы-төлдүн күш-ажылчы чанчыларга өөртөкп, төрөн черинге ханы бердигин болуруңа кижизиткен малчынарнын, тараажыларнын, туугу-ларын болгаш өске-даа профессионаларын салгал-дары бисте тыптып келген. Чүгле ол эвес, харың башкыларын, эмчилерин, уран-шевер мастерлерин-даа угун салгаанарын бистин республиканың амдыралыңдан көрүп болур. Чангыс чижек, ВЛКСМ-ниң XVIII съездинин делегаты, Ленинчи комсомол шааналың лауреады, Чөөн-Хемчикте «Искра» совхозтун хойжуу Раиса Ооржак, база-ла Ленинчи комсомол шааналың лауреады, Эр-зинин «Нарын» совхозта хойжу Антонина Баянова олар Тыва черде эрте-буруңга профессия — малчынын мергежип ада-иениңден салгап алганыр.

Уруг-дарыг кижизидилгезинге үлөгер-чижектег ада-иелерни хоорай, суурлардан хөйү-биле адап болур. Сурагыл уран-шевер мастер, Репин аттыг Күрүне шааналың лауреады Байыр Сарыгович Байынды боду чазаскаан чеди уругларын азырап өстүргөн. Олары шупту мөзүлүг, эртем-билигдиг кижилер болган. Адазынын уран-шеверин база салгап алганыр. Тес-Хемниң «Чодураа» совхозта хоочун малчын, маадыр-не Энермаа Чыргаловна Сувандиниң ажы-төлдү шупту эртем-билигдиг, ажил-иши кежээ кижилер болган, төрөн совхоз-зунда ажилдап чоруурлары база бар. Тыва АССР-ниң аддалыг механизаторлары, Каа-Хемде СЭКП-ниң XXV съездин аттыг совхозта Владимир Шог-жапович Барбалдай уругларын эки үлөгерин көргүзүп, оолдарын бодунун мергежиплеген соңуур-галдыг кылдыр кижизиткен. Шак ыңдыг аттарын ам-даа уламчылал болур.

Ада-иелериниң угун уктааң салгакчыларын кан-дыг кижилер болуруңа уругларын ада-иелериниң амдыралчы оруу, чазгай үлөгер-чижек кончуг улуг рольдуг.

ДУЖУТ АЖААЛДАЗЫНГА, МАЛ ЧЕМИ БЕЛЕТКЕЛИНГЕ — ТЕМП БОЛГАШ ШЫНАР

20 КОМБАЙН ЧОРУТКАН

Тараа ажаалдазын ныска хуусаада шалыпнын темп-биле чорутуш, доозукан ажил-агыйлардан күш-ажылчы медалер хүнүнүң-не изап турар. Бич-Хем районун «Хадым» совхозундан бисте дыңнатканы болза; ук ажил-агый бо сезонда 3650 гектар чөвүнүн тараа култураларын кезип, ону бастырып бүрүн дооскан. Дүжүт ажаалдазы ынак чугула кампааны уң районда ийи дугаар дооскан совхоз ол болган.

Совхозтун шөлдериниң чамдык участок-тарында дүжүт эки болза-даа, өскелеринге шөлүг эвес үнгөн. Инчангаш ажил-агый бир гектар шөлдөн-не ортумаа-биле беш центнер дүжүттү ажаап алган.

Ам совхозта саваның бөлөш, сарааттар ажилдар уламчылал турар. Оң-биле мады күсүк чер аңдарылганың темпизин бөдөн.

Бо райондан шилеттинген 20 комбайнын Каа-Хем районун совхозтарыңа барып дүжүт ажаалдазыңа дулазылары-биле чоруткан.

(Бистин морр.).

Ажил-агый болгаш саваның эгер ажаалдазы — эгелериниң ырак мурунда-ла келир чылың урезиниң болгаш чөм фондузу тарааларын доору уруп алыр деп чогуур түдөөди үндүрүп алганыр. Эртен чылың бистин ажил-агыйлары бөл-лашкынын хайы-биле дүжүт албай барганы билер бис.

Бо чылың ажил-агыйларда урезин болгаш тараа култураларын азы-чөм фондузун доору уруп алырың арга-зы бар.

Инчангаш Кызыл, Улуг-Хем райондарың совхозтарыңдан база Бич-Хемниң болгаш Каа-Хемниң чамдык черлеринде Кызылдың тараа продукту-ларын сайгарыга баазаныңче машиналар шүүжүр чоруп, бо чылдын тарааны күрүңе шыгжамырыга уруп турар.

Баазаны директорунун орадактын П. Л. Филиппов

«Шынын» корреспондентинге мыңчаар чугаалаан: — Эртен чылыңыңа бо-лаарга, бо чылың тарааны хүдөөп ап тур бис. Хүнде-ле ортумаа-биле үш чүс тонна тараа кирип турар-дыр. Кон-чуг дүжүттү чылдарын бо-лаарга бо өвөш. Идиг болза-даа белекке алган астың джжн көрбөс дөри шыкш, тараажыларын кинерген тараа-зын хүдөөп ап тур бис. Бистин баазаның ажилдакчылары тараа хүдөөп алыр талаа-биле элөөн дүжүлгалыг апарган улус. Артылар, күр-галдыр механизмер-даа чет-чир. Тараа-ла кээп турар болза, ону саат чокка хүдөөп ап шыдаар бис.

Оң болгаш өске-даа өш-терин чугаалап турарыңдан алдыра херек кырында байдал тодорай болду. Мурнууда ол черин деңизиниң чогуңга машиналарын уаг элөөчү тараы берчиг турар чүвө бол-гай. Ам ыңдыг эвес, элөөн үд-эртене машиналар мыва-лааа кээп турар. Бо дөргө тараа кезип турар комбайн-ларын оожум ажилдап тура-ры азы машиналарын чөв-чөргө эвес, шөлдөн ады-ның турар дүжүттү шак ың-дыг болуп турар.

Мурнууда чагай дүжүттү чылдарда баазаның демис-келеринге ажилдар кижилер аахок хей турар чүвө болгай. Ам ыңдыг эвес. Бүгү-ле ажилдарга ол черин бодунун ажилдакчылары четтин турар. Баазада ажил-херек-биле та-лыкын чоруп тургузса, оң директор А. М. Антонов ба-за четин кезди. Оң чугааы орадактын Филипповтуң-биле демей-болду.

— Совхозтарың мурнууда турар-бирги чергениң сорулга-мы болза, сөөк дүжүрениң мур-нууда сыпта тарааны бүрүн ажаап алыр, келир чылдын урезиниң четер кылдыр ур-гаш, азы-бүрү чөм фондула-рын тургузарың, чөв доар бе-тинде күсүк чер аңдарылганы доозары, шөлдөң саваның дарың бөлөр болур. Чангыс сөс-биле чугаалаарга, тараа-ажылар октябрь айда болур боттарың байырдалыңа бүгү талааңы, азы биргээр чугаалаарга, чөв-чөргөңдериг ужуражыры болур. Ажил-агыйлардан тараа кирип турар, бистер ону саат чокка хүдөөп ап турар бис.

Шынап-ла, кезе ажил-агый ажилдакчыларын байырла-лыңа чөв-чөргө хей эвес үе-арткан. Апаа чөв-чөргө күсү-кү ажилдарын доозупкан ту-рары тараажыларын болгаш механизаторларын бирги чер-гениң соңгаарладып болбас соруламы.

ФЕРМАДА ЧЕДИРГЕН

Келир кыштан малды хур азырап, продуктуун күдү-датпас дөш кыштаглашыңга белетк ажилдарын өвүрде «Торгалыг» совхозтун Чаа-Суур сүт-бараан фермазынын коллектив хынамчалыг чөв-лүп турар.

Инек болгаш бызаа кажаа-

ларын септеп, едекти бөлүп эгелээр. Саанчылар болгаш инек ка-дарчылары ниитиниң малыны-га чөмөр белеткөөрине чыл-дын-на киржип келгенер. Бо чылың ол ажыга эң-не иди-лейт ажилдааныр. Олар боттарың күжү-биле 30

тонна сизини белеткөөш, фер-мада сөөртүп чөв-чөргө алган. Оон аңгыда 45 тонна көк-су-лазы белеткөөш.

Мал чөм белеткөөр ажилга Сагды Анчымаз, Түдүш Көгел, Серембит Көк-оол болгаш өскелер-даа кызымак ажилда-ныр.

М. ДАМДЫН.

ДООСТУР ЧООКШУЛААН

Бич-Хемниң ажил-ишчилери онгу беш чылдың дөртүк чылыңың дүжүдүн ныс-ка хуусаада, чидирг чокка ажаап алыр дөш шалыпчы ажилдап келгениң түдөөлиңде сентябрь 28-те 24 муң амыг гектар тараа култураларын бастырган, оң бир гектарыңдан ортумаа-биле 6,9 центнер дүжүттү алган. Ленин орденниң «Кызыл тараачы» совхоз беш муң хире гектар тараа култураларының бир гызын гектар ортумаа-биле 9,5 центнер тарааны бастырып ап, өске ажил-агыйлардан эки нөргүзүлгү болган.

Ажил-агыйларын механизаторлары күсүк чер аңдарылганың кызымак ажил-лап келгениңден район 14300 гектар планын 10328 га чөв-чөргө, багай эвес нөргүзүлгени чөв-чөргө алганыр. Бо ажил-ды «Кызыл тараачы», «Сали» совхоз-тар удаас доозар.

Район үш муң тонна тарааны күрүңгө дүжүт тургаш, оң 915 тонназын дүжүткөн.

Районда дүжүт ажаалдазы доостур чоокушулаан, комбайнерлер амы үдө сөөкү дилиндерде ажаалданы шалып-нын чорудуп туралар.

Мурнууда чагай дүжүттү чылдарда баазаның демис-келеринге ажилдар кижилер аахок хей турар чүвө болгай. Ам ыңдыг эвес. Бүгү-ле ажилдарга ол черин бодунун ажилдакчылары четтин турар. Баазада ажил-херек-биле та-лыкын чоруп тургузса, оң директор А. М. Антонов ба-за четин кезди. Оң чугааы орадактын Филипповтуң-биле демей-болду.

— Совхозтарың мурнууда турар-бирги чергениң сорулга-мы болза, сөөк дүжүрениң мур-нууда сыпта тарааны бүрүн ажаап алыр, келир чылдын урезиниң четер кылдыр ур-гаш, азы-бүрү чөм фондула-рын тургузарың, чөв доар бе-тинде күсүк чер аңдарылганы доозары, шөлдөң саваның дарың бөлөр болур. Чангыс сөс-биле чугаалаарга, тараа-ажылар октябрь айда болур боттарың байырдалыңа бүгү талааңы, азы биргээр чугаалаарга, чөв-чөргөңдериг ужуражыры болур. Ажил-агыйлардан тараа кирип турар, бистер ону саат чокка хүдөөп ап турар бис.

Шынап-ла, кезе ажил-агый ажилдакчыларын байырла-лыңа чөв-чөргө хей эвес үе-арткан. Апаа чөв-чөргө күсү-кү ажилдарын доозупкан ту-рары тараажыларын болгаш механизаторларын бирги чер-гениң соңгаарладып болбас соруламы.

МАЛЧЫНЫҢ ХАРЫСАЛГАЛЫГ ХЕРЭЭ

Ниитиниң малының баш санын камгалап ху-магалаарын үндезиниң-биле экижидер талазы-биле ажилды күштөлдирер сорула-биле бүгү малчын-нарга, механизаторларга болгаш кезе ажил-а-гыйнын өске-даа ажилдакчыларыңга СЭКП об-комунун болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чө-вүлелиниң чагаазын амы үдө сүт-бараан ферма-ларын, хойжу бригадаларын, механизаторлар-нын коллективтеринде чугаалажып турар. Маалы чидирер, оорладыр чоруктун фактыларын үндезиниң-биле узуткаар, кыштаглашыңга эки белетке-нир база ону хур, чагай эрттирер дөш чүңү кыл-за эки дээрзиниң дугайында ол хуралга принцип-алдыг, тодорай чугааларын чорудуп турар.

Районда хойнуң баш саны оожум өзүп турар. Ниитизи-биле төртүр чүс хойга онаш-тыр ап турар хураган, бир баш хойдан кырып турар дүк онгу беш чылдың план чургайларыңа ыракта чет-пес. Малчынарнын, ылангы хойжуларын аразында даан-дырган ажил-херекке харыс-салгааны кошканды, ниитиниң малын чидирер, оорладыр, оон келерге боттары самчы-

дал, төчөгдөр фактылар ба-зы ол демделген. Идиг четпестерни чалгадырыңче чүтпе партия, совет база ажил-агый органары эвес, бирги элчегде малчынар, хойжулар кичээңгей салыр ужуруг дээринге ужура-жышкынын үндөңгөй кичээңгей угландырган.

Ол-ла районун «Бай-Таз» совхозунун төп салыбарын бүгү ажил-ишчилерини хура-лында ол чагааны чугаалаш-каны.

Совхозтун хоочун сүтга-чызы Д. Иргит, өшкү бригад-аның бригадир О. Темур, кол агроном А. Херек олар хуралга чүвө чугаалаан, ча-гаала көдүргөн айтыртың чугуламы демделеп, малдын

баш санын өстүрер болгаш ону кадалаар ажилда эвөш эвес четпестерин барың айл-каныр. Илангы малдын продуктуун бедидерде, оң ускаазын экижидер, боду-рукчу малдар-биле ажил-а-гыйлары чөв-чөргө ханды-рары, чөвүн хуузууда малды ниитиниң малыңдан амы-лаарын дарың ботландыры чугула дөргөн, база ол ыш-каш мал оорлар, чидирер, самчылар чоруткарга үдүр демиселди күштөлдирерини чугулазын санал бергенер чугаалаан.

— Бо айтыртың үндө-лениң-биле, ажилдер төлөөдө, мал ажилынын специалисте-риниң — зоотехниктерин, мал эмчилерини, бригадир-

Район төвү — Тези суурга СЭКП райком совхозтарың мурнакны хойжулары-биле ужуражылыгы эрттирген. Оларын аразында төртүр чүс хойдан-на чүстөн өрү хураган алган бети көргүзүлгүт мал-

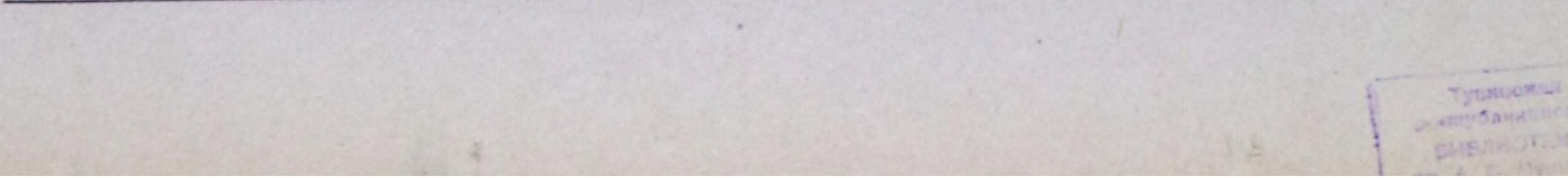
чынар база бар. Ужура-жышыңга ажил-агыйлар директорлары, специалистер киришкен.

СЭКП Бай-Тайга райкомунун бирги секретары Д. С. Давыан-оол районда ниитиан-

дерниң база малчынарнын боттарынын хүдөөн ажил-херекте харыс салганы бедидер эң чугула төлөөдөлериниң бирээзи-биле, совет директору М. С. Ооржак бодунун саналыңа чугаалаан, хей өрөш-пирелт малчынар ажил-ыңдан хостар, өрөзүн бүрү-нү-биле төлөттүр болгаш оларын мал ажилыңа катал хүдөөп алабы дугайын айл-каны.

Чагаада көдүргөн айтыры-мы сайгыр чугаалажырыңга тураскааткан хуралдар рай-онун өске-даа ажил-агый-ларыңда, суурларыңда эртип турар.

(Бистин морр.).

ШЫЛГАРАНГАЙ СОВЕТ

Ч О Г А А Л Ч Ы

Шылгарангай совет чогаалчы Николай Алексеевич Островскийниң амыдыралы...

«Каң канчап катканыл?» деп уран-чечен болгаш оон намдары-биле холбашкан романында чогаалчы эрес-дидим демиселчи-революционер...

СЭТА-ның фотохрониказы.

«КАҢ КАНЧАП КАТКАНЫЛ?» ТЫВА ДЫДА

Сурагым чогаалчы Николай Островскийниң Шелетовкада музей ажиттыгында үр болбаан, ол түгөш үш ай бооп турар...

Чогаалчының кайгамчык номнары, мыйгыңа «Каң канчап катканыл?» деп романы дыка хей тылдарда отуурган...

30 Чылдар Дургузунда СССР-биле

ГДР-ниң 30 чылын байырлааы ГСЧП-ниң IX съездинин шийирлериниң амыдыралы улам шуудуу ботта...

1975 чылдын октябрь 7-де Москвага Эрих Кохлер биле Леопид Ильич Брежнев бистин улустарыныстын аразына байрлалын, кады ажылдажылганын, дуалажылганын керөөнүгө ат салтырган...

Идей-политиктик болгаш культура ажылыгында идеякый болурун чыңап көргүзүп, «Фройндшафт»-байрал — ГДР 30» деп массалык шимчөөшкөгө салык киржирин герман-совет байрлалынын идеякый кезигүүрү боттарынын алдарынын херө болгаш үлээшкен кылдыр санап керген болгаш санап-да турарлар...

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ СЭТА-НЫҢ КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРИ ДЫҢНАДЫП ТУР

КАДЫ АЖЫДАЖЫЛГА

ВЕНГРИЯ. Социалистик экономиктиг интеграциянын комплекстиг программаның сүтгээр боттандырып чорудуп турар акы-дуума чурттарын аразында кады ажылдажылга чыл келген турум калбарып турар.

Совет эгелекчи саналдарга деткилге

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). ИНО-ниң Ион Ассамблеясының 34-үч сессиясына Совет Эвилелиниң кинирген чаа тайбыч эгелекчи саналдары делегей нитилелдегизим улуг сонуургал болгаш кичээниги-биле утканан...

БЕРЛИН. (СЭТА). «СЭРЭ тайбының быжыг үндээнин тургузар дээр туржуп тур». «Тайбының камгалаары улустарнын эн чуугаа соругуна болуп артышкан» — ИНО-нуң Ион Ассамблеясының 34-үч сессиясына совет министриниң чуугаанын дугайында тодаргай өтчеттары «Нойес дейчала» болгаш «Велтер дайтуг» солуннар шак кылдыг сестерлиг эгелекчи адында пардала...

Кол Ассамблеянын даргазы, Африканың политиктиг сурагы амыдыралы А. Салим медеглээ. Чооку Чоон чүккө таарыштыр шийирлериниң айттыгына хамаарыштыр Совет Эвилели боудуң быжык болгаш чайгылыш чок туружун келдегей билдингир база тода кылдыр тайылбырлаам деп...

ДЕЛИ. (СЭТА). Амгы үеде Совет Эвилели Чер кырында тайбынын кол маддажылды болуп турар деп, Индияның Компартиясынын Национал чөвүзелиниң Топ куусекчи комитетинин кезигүүтү. Көдө ажыл-агый ажылчыларынын Бүгү-индий ажилдеиниң чингине секретары П. К. Колайя медеглээ...

СЭКП ТК-нын Чингине секретары, СЭРЭ-ниң Дэди Советиянын Президентиниң Даргазы Л. И. Брежневтиң болгаш АКШ-тын президентини Картерниң аразында доди демделге Венага болгаш ужуражымшыкынын түнөөдөрүн Канаданын даштыкы херектер министр Ф. Макдоналд бединбиле уневаан. Ядролук боо-чөп-чөстөрүн кедизинде барыш чок кылырын барымдалааш, мыйдыг чөп-чөстөрүн кызматтаарла...

СОФИЯ. (СЭТА). Болгарияны «Земледельско» ашмачы союзу А. А. Громыконуң чуугааны «СЭРЭ-ниң делениг даштыкы политикаынын чаа чуугаа документини» деп алаан. Душкүрүтүп чорукту чавырлыдырарының, боо-чөп-чөстери эидере боудур чорукту кичиктирбээсиниң, душкүрүтүп чоруктарынын болгаш чөвүзделериниң одаларын чок кылырынын, дайым пропагандалын болдурубазынын айттырыларын дугайында Совет Эвилелиниң тодаргай болгаш чайгылыш чок туружу ол документте тайылбырлатынганын.

А. КУНЬЯЛДЫҢ ХАРЫЗЫ

БОНН. (СЭТА). Амгы үеде Португалияда демократтыг чазакты тургузарына таарымчалыг байдал тургустунуп келген. Ол чазактын үезинде апрель 25-тиң революциянын кол чаалап алышкынын камгалап ап болур. Чуртуң иштики политиктиг байдалында индиг унеушканын Португал коммунистик партияның Чингине секретары Алваро Куньял барыын герман «Унеер дай» солуна интервьюга берген.

Алаа шаштыктары-биле КПК боудуң шылаар бүгү чүүдөрүн кылдыр деп, А. Куньял чуугаалаан. КПК-нин салдары болгаш оон кезигүүнериниң саны да тамал өзүп турар. Ону «Аванте!» солуның байырларынын улуг хемчээлини белдээкан. Ол байырлап Португалиянын девискээринге улустуң эн улуг байырлау болган. КПК-ниң күжүн, чурттакчы чонун ортузунда оон харылдааларынын ханымын көргүскөн.

Чуртуң улум инай хөгжүлдөөн ийя факторлардан: апрель 25-тиң революциянын чаалап алышкынын камгалаарына массаларынын демократтыг калбак шимчөөшканын үргүзүлөөринден болгаш демократтыг күштерин чөгүрү эвилелдеринин чүпүң-даа мурунда эге организацияларга ажыл-чорудулганын камгалаары. Республиканың Урамына декабрь 2-де болур бүгү-индиг баштайгы сонгуудаларынын сонда чөп эзелдег хей кезекти болгаш демократтыг чазакты тур-

густарын хандырар дээр бүгү чүүдөрүн кылдыр бис деп, португал коммунистик улустуңчу медеглээ. Барымын эзелде куштерин сонгуудаларга тимелгенги улуг айымдыг байдалды тургустунуп болур: реалымын аржалда кылдыр оралдажымшыкына таарымчалыг байдал тургустунуп кез болур.

Страсбург. (СЭТА). Европа парламентинин бажынында парладала конференцияныга чүе чуугаалаан. Француз коммунистик партиянын Чингине секретары Ж. Марше барымын Европанын айттырыларын талазы-биле ФКП-иниң туржун тайылбырлаан.

Ж. Маршенниң медеглели. Министер азы-бүрү талааларга европейжи тускай догунна нацияларынын аразында кады ажылдажылганы хөгжүдеринге боудуң салымшыкын киниринче чүткүп турар. АКШ-тын төргөндөлөген хөстүт Европа дээр, шери блоктарын тарадыры база делегейге чаа экономикакы коргум-чуртуну тургузары дээр демисежиң турар бис деп, Ж. Марше чуугаалаан. Ону барымдалаашт ФКП Европа парламентинде социал депнделеге болгаш демократтыга дуалап турар бүгү эгелекчи саналдары делгил. Европанын экономикакы нитилелдегизим алаан чөпчөрлери демократылар дээр демисежиң турар.

СБК-2-НИ ДЕТКИП

быжылдарынын херөөнге улуг бажы болур болгаш адролук дайынын үнүп келди айымалы ажажешти турар деп, боо-чөп-чөстөргө конгрессион талаакчыларынын ассоциациянын куусекчи директору У. Гинкейд медеглээ.

Чавырлышкынын уаур-данышчылары СБК-2 керээни күшүтүп болдуруп бадыларын болдурубас азы ону бадылаарынын нарымында деп оралдажып турар. Сөвүтү хунерде олар Кубата хамаарыштыр кедүрүп үндүрер пропаганда дисти кампаныны. Кубанын болгаш Совет Эвилелиниң политикаына хамаарыштыр хаалуу бадаларын ажылдаары оралдажып турар. Чөвүзделерге, консерватор сенатор Дж. Уорнер ийичаар салалдаан.

СБК-2 керээ талазы-биле сенаттын шийирини ол хаалуу айттыры-биле холбашканын деп, сенатор медеглээ.

Европада чавырлышкынын чөвүзөлөнүшканын дүңдүр талазы-биле тодаргай хемчеглер-биле кады болбай турарына сажыш чөвүзөшканын Ж. Марше илереткен. Чөвүзөлөнүшканын дүңдүрериниң оруу үр болгаш берге. Ийчанымык ол утталышыкыга доктамак кувелиншканын үндүрер эрежек чүгүзү деп, ол онзаалап демдеглээ.

РАДЖЕВАР РАОНУҢ ЧУГААЗЫ

ДЕЛИ. (СЭТА). Индиянын коммунистик партиясынын Нацвевелиниң чингине секретары Раджевар Рав ИИП-ниң Нацвевелиниң хуралын аңса болгаш парлагал конферецияныга дыкнаткан.

ИИП-ниң Нацвевелиниң Индияга ан болуп хуусаа бетиң парламент сонгуудалары-биле холбаштыр партиянын политикаынын айттырыларын болгаш сонгууда манифестиниң чуугаанын керген деп, ол айткан. Чуртта байдал чуугаа эки өскөрүшканын ийнер-биле тодаргайлатты нар деп, ол онзаалап медеглээ. Ажылык чөвүзөшканын амыдырал депнениң бидари дээр, чуртуң экономикакы хамаарышпаа чоруу дээр, демократия, социализм дээр, менополиарынын, улуг помещиктериниң болгаш реаксылык болуктериниң төлөөлөчилөрүн төргинделинге уаур делгизди.

ЧУРТУМУНУ

Сибирь нежир поэзия-биле Симпелди тутуруп ор мен. Соңгом караан ажиташтын...

ААЛЧЫ БОЛДУМ

Абаза баар орунтадып халдып ора, Ан деп хемге аалчы болуп доштаган мен. Сураан дымнаан хемим зрини сандайланым...

М. ӨЛЧЕЙ-ООЛ.

Чаатынык Чалбаа чейекиник элечтик чоран Дамдычан мичан коңгуч амык эр турган. Удываанда ому чей...

ОЛ ЧУНУҢ ДУГАЙЫНДАЛ

Барымы талаам районнарже чоңун чоон оруу-биле Шагаан-Арыг хемин кешкен, бичин ерү бар чыдарга, тейгешке өкүстү...

1. КИЛЕНЭЭШКИННИК ЧАЛБЫЖЫ

Кааптынар — деп, ондал остана, човуртаан үн үзүлбестен. Чүү деп чүчүрүп чыдыр бо дора-өлүк, сон-даа каан...

Чылдар болгаш кижилер

деп, Дамдычалка ол сымпанган. Апаа дузалашкан сен дээш бистин эживис Доктак...

ЕНИСЕЙНИН КӨВУРУГЛЕРИ

КРАСНОЯРСК. (СЭТА-ның көрү). Енисейни кешир чаа көвүртүгү Красноярскка дөтүдү турар. Ам № 7 катрут отрядынын Д. Виноградова баштакан коллективти бригаданы хемин ууяга баштайгы багана...

Сарыг-Сепиди Кудурта бажының «Романтиктер» агиткультбригаданың илеспейлиг киржикчиси Е. Иванова танылаарына амык. Ол чыган танышын чогаалдып тургускаш, концерттерге боу күүседер.

А. ЗАНЦЕВИЧНИН ФОТОЛАРЫ.

МОСКВА. Евг. Вахтангов аттыг үчөгөргө театрға артистер чымыж болган. Театр бодунун 59-гу сезону чымыж бугаар К. Гоцинин «Ысыгуурган Турандот кыс деп шижиле амыклар.

СЭТА-ның фотохроноклам.

Шоодугау көргүзүг

Хову бригадаарың өрөдди. Бригадир Сайдак биле Чаңмаа чыгаалжымылар. Чаңмаа: Чаңгыс хемияни суун ижин, чажымыстан хадый ойлап өстүрүс чоп, Сайдак...

ДЕГДИРИШКИН

Чаңмаа: Ол-ол, шак-ла илди амык. Сайдак: Деңизини болза кандыг ирги? Бичин үтөк иштинге дедиң караа көрүп, килеге машиналардың дугаары...

ЧУГААКЫР КУШ

Өскө хоорайы көкүл келгенин Патница көчүгө өөрүп чыгаалар: «Бо-ла болбай, бо-ла болбай, Волгоградта чедип келдим. Бичин дойдү күш ол өстери болгачок-ла чыгаалар берек турар. Соңу чүккө чурттан тура ол бодунун элдерине үрүдүчү-ле: «Миндаа соок-тур, мурну чүккө чоруну-ла» — дээр турган.

агаар

Кызылдын агаар станциясында мезгилди бугаар алдыга, бөгүн республикага бүгөң, азыр, ламдык пераерге биче чаар. Барымы чүк утланышкынның хаттын дүргени секундта 9—14 метр чедер. Агаарың температура барымы талаам районнарга 13—18, өскө артыкнарга 8—13 градус чымыж болур. Агаарыңга кистүрү эки. Кызылга бүгөң, азыр, чаар. Барымы чүк утланышкынның хаттын дүргени секундта 9—14 метр чедер. Агаарың температура 12—15 градус чымыж.

Редакцияның адреси: Кызыл, Шетиники-Кравченко кудумчуу, бажы № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторунун 2-24-63, редакторунун оралкыларының 2-35-24, 2-31-75...

СЕНТЯБРЬ 29-ТА БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДА: 10.00 — «Уез. Информастык программа. 10.40 — «Эртени гимнастика. 11.05 — «Силерге, ада-илер» 11.35 — «Иончур чүүлдер»...

Кино: «НАБЫРАЛД: «Бурулуз» 9.30, 11.30, 13.30, 15.40, 18.40, 20.40. «Алаалары оруу-биле» 15.30 шактарда. «КАА-ХЕМА: «Өскө чүркө» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда. «ПИОНЕР: «Кичтичынды» 9.15, «Канитан Врунгельдин чаа ужураалары» 10.35, 12.10, 13.45, 15.20, 17.00, «Хилиң сезон» 18.35, 21.00 шактарда. «ВОСТОК: «Салкытмы амыктын делегей долганар аян-чоруу» 15.00 «Калпа» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.